

Repliker och kommentarer*

Slopa bostadsbidragen och inför boavdrag!

Genom att ersätta bostadsbidraget med ett behovsprövat skatteavdrag för boendekostnader kan avsevärda vinster göras, hävdar Göte Hansson. Boendesubventionen kommer att baseras på den aktuella inkomsten och blir därigenom lättare att kontrollera och administrera. □

I centrum för dagens ekonomisk-politiska debatt finns en diskussion om hur det allt större budgetunderskottet skall kunna reduceras. Omfattningen av och tillväxttakten i den offentliga sektorn har därvid ifrågasatts, liksom delar av det transfereringssystem som byggts upp i vårt land.

En för många central del i detta transfereringssystem är bostadsbidragen. Att försämra denna typ av transferering torde vara politiskt mycket känsligt. En sak bör dock politikerna kunna enas om, nämligen att de bidrag som utbetalas verkligen går till den som ska ha bidrag samt att administrationen av bidragen görs så effektiv som möjligt. Det är därför med förvåning man konstaterar att dagens bostadsbidrag till barnfamiljer och låginkomsttagare utan barn trots omfattande utredningsarbete fortfarande uppvisar stora brister i just dessa avseenden.

Dagens bidragssystem

Dagens bostadsbidrag till barnfamiljer och låginkomsttagare utan barn utbetalas efter behovsprövning. Vid behovsprövningen, som äger rum efter det att ansökan om bidrag inkommit till kommunens förmedlingsorgan för bostadsbidrag, tas hänsyn till hushållets bidragsgrundande inkomst, hushållets storlek samt boendekostnaden. Den bidragsgrundande inkomsten baseras på hushållets ekonomiska situation enligt närmast föregående taxering, dvs på den ekonomiska situationen två år före bidragsåret!

Genom att med utgångspunkt från 1979 års taxering, dvs den ekonomiska situationen 1978, summera följande poster erhålles således den bidragsgrundande inkomsten för 1980:

- statligt taxerad inkomst
- underskott i förvärvskälla överstigande 4 000 kronor
- sjöinkomst
- utlandsinkomst
- 1/5 av den del av hushållets, även barnens, förmögenhet som överstiger 75 000 kronor.

I de fall inkomsten under 1980 vantas avvika väsentligt från den bidragsgrundande inkomsten, enligt ovanstående beräkning, tas i vissa fall hänsyn till denna avvikelser. Om inkomsten minskat med mer än 5 000 kronor dras den del av minskningen som överstiger 5 000 kronor från den ovanstående bidragsgrundande inkomsten. Om inkomsten däremot ökat

* I denna avdelning valkomnas såväl repliker på tidigare artiklar i Ekonomisk Debatt som fristående kommentarer och kortare artiklar om ekonomiska frågor.

tas hänsyn till ökningen endast om denna överstiger 20 000 kronor eller om en fastställd inkomstgräns för varje hushållsstorlek, den så kallade indragningsgränsen, passerar. Det bör observeras att endast den del av inkomstökningen som överstiger 20 000 kronor läggs till den ovan beräknade bidragsgrundande inkomsten.

Dagens bostadsbidragssystem uppvisar enligt min mening följande allvarliga brister:

1. Den bidragsgrundande inkomsten avviker från den faktiska inkomsten under bidragsåret.

2. Svårigheter att återfå felaktigt utbetalda bidrag.

3. I många fall "onödig" prövning.

Dessa brister hänger samman med det sätt på vilket dagens bostadsbidrag för barnfamiljer och låginkomsttagare utan barn administreras.

Den första bristen är uppenbar om man betraktar reglerna för beräkning av den bidragsgrundande inkomsten. Denna brist tillsammans med problemen att på förhand korrekt beräkna inkomsten under bidragsåret har visat sig leda till att för stort bostadsbidrag ofta utbetalas. Genom kontroll mot den sjukpenninggrundande inkomsten har antalet felaktiga bidrag minskat. Denna kontroll är dock ett relativt trubbigt instrument, eftersom den sjukpenninggrundande inkomsten inte omfattar tillfälliga förvärvsinkomster och kapitalinkomster.¹

I de fall det vid efterkontroll framkommer att bostadsbidrag utgått i för stor omfattning saknar dagens system rutiner för automatisk slutreglering av bidraget. För att myndigheterna skall återfå felaktigt utbetalda bostadsbidrag måste utredningar av varierande omfattning genomföras och i vissa fall också åtal tillgripas.

Förslag

Genom att i stället för dagens bostadsbidrag införa ett behovsprövat skatteavdrag för boendekostnader, ett *boavdrag*, skulle de ovan nämnda bristerna omedelbart elimineras.

Som bekant finns möjlighet att begära

jämkning av preliminär skatt hos lokala skattemyndigheten för bla rantekostnader och arbetsresor. Inför samma möjlighet vad gäller boendekostnaden! Detta förfaringssätt är enligt min mening det mest naturliga, eftersom dagens bostadsbidrag är inkomstprovade och därför har samma grundstruktur som vårt system för inkomstbeskattning. Bostadsbidragen är helt enkelt en negativ skatt som det enskilda hushållet erhåller efter inkomstprövning, om än med hänsyn tagen också till boendekostnad och hushållets storlek.

Grunden för skattereduktionen, boavdraget, kan utgoras av dagens regler för beräkning av boendekostnader och bidragsgrundande inkomst med den skillnaden att den bidragsgrundande inkomsten nu helt baseras på hushållets ekonomiska situation under bidragsåret. Härigenom försvinner problemet med inkomstens inaktualitet. I samband med avlämnade av allmän självdeklaration i februari året efter bidragsåret lämnar deklaranten uppgifter om boendekostnad och hushållets storlek. Dessa uppgifter behövs för att fastställa det slutliga boavdraget. Om det då framkommer att för litet (mycket) skatt erlagts med hänsyn till inkomst, förmögenhet, boendekostnad och hushållsstorlek justeras detta på vanligt sätt genom kvarskatt (skatteåterbäring). Härigenom kan således felaktigt utbetalda bostadssubventioner återfås automatiskt. Dessutom får alla hushåll som är berättigade till bostadssubventionen automatiskt denna, om än i efterhand i de fall jämkning av preliminär skatt för boendekostnader inte begärts. Detta torde minska antalet ansökningar jämfört med dagens system, där ingen liknande automatik finns och där därför det enskilda hushållet har all an-

¹ Integritetsskäl har anförts som argument mot fortsatt användande av försäkringskassornas dataregister över sjukpenningplaceringar för kontroll av de inkomstuppgifter som lämnas i ansökan om bostadsbidrag. Forsöksverksamheten med samkörning av dataregistren för bostadsbidrag och sjukpenning upphör i och med årets utgång. För att denna kontroll skall kunna fortsätta krävs ett nytt regleringsbeslut i frågan.

ledning att ansöka om bostadsbidrag så snart minsta tveksamhet om rätten till bidrag föreligger. Vidare: Eftersom flera bidragsberättigade hushåll idag ansöker om såväl bostadsbidrag som jämkning av preliminär skatt, skulle det foreslagna systemet leda till en kraftig minskning av det totala antalet ansökningar om skattejämkning och bostadsbidrag. Detta gäller framför allt de hushåll som bor i egnahem (1979 var drygt en tredjedel av bidragstagarna egnahemshushåll). För såväl enskilda hushåll som myndigheter skulle detta innebära en vinst, eftersom dubbelarbete i form av upprättande och behandling av parallella ansökningar skulle försvinna.

Ovanstående förslag gäller framst bostadsbidrag till barnfamiljer och låginkomsttagare utan barn. Vad gäller bostadsbidrag till pensionärer tycks problemen och bristerna inte vara lika stora. Det bör dock allvarligt övervägas om inte också dessa bidrag bör ersättas med boavdrag enligt ovan. Härigenom skulle förslaget också innebära en samordning och enhetligt behandling av alla boende.

Slutsatser

Avsevärda förbättringar och inbesparingar av resurser tycks vara möjliga att nå genom att ändra administrationen av bostadsbidragen. Genom att slopa bostadsbidragen och införa boavdrag enligt ovanstående förslag skulle antalet

ansökningar minska, den bidragsgrundande inkomsten vara helt baserad på hushållets ekonomiska situation under bidragsåret och felaktigt utbetalda subventioner av boendet automatiskt slutregleras i samband med att slutlig skatt fastställs.

Några praktiska problem att genomföra ovanstående förslag har jag svårt att finna. Bostadsbidragen består av en kommunal och för vissa hushåll också av en statlig del. Även skatten på inkomst och förmögenhet består av en statlig och en kommunal del, varför fördelningen stat/kommun inte bör bereda några svårigheter vid en övergång från bostadsbidrag till boavdrag. För hushåll med så låg skattepliktig inkomst att den slutliga skatten efter boavdrag beräknas bli negativ kan lokala skattemyndigheten ges rätt och disponibla medel att i stället för som normalt debitera en preliminär positiv skatt utbetala en preliminär negativ skatt, ett bidrag.

Min slutsats är således att avsevärda förbättringar för såväl enskilda hushåll som för stat och kommuner relativt enkelt kan åstadkommas vad gäller bostadssubventionerna – utan att försämra situationen för de hushåll som idag är berättigade till bostadsbidrag – genom att helt enkelt slopa dagens bostadsbidrag och i stället införa en behovsprövd skattereduktion för boendekostnader, ett boavdrag.

*Göte Hansson**

* Fil kand Göte Hansson är doktorand i nationalekonomi vid Lunds universitet.